

EDUSKUNNAN
VALTIOVARAINVALIOKUNTA

Helsingissä

8 päivänä syyskuuta 1992

Lausunto n:o 4

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on 17 päivänä kesäkuuta 1992 lähettänyt ulkoasiainvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 95 Euroopan talousalueen perustamiseen liittyvien sopimusten eräiden määräysten hyväksymisestä. Eduskunnan päätöksen mukaisesti muiden erikoisvaliokuntien tulee antaa asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Hallituksen esityksen johdosta valtiovarainvaliokunta viittaa Suomen suhtautumista Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen 1990 koskevista selonteosta antamaansa lausuntoon (2/1990 vp) ja esittää lausuntonaan kunnioittaen seuraavaa.

Valtiovarainvaliokunnassa ovat asiaa käsiteltäessä olleet asiantuntijoina kuultavina:

— osastopäällikkö Antti Satuli ja kaupallinen neuvos Matti Oivukkamäki ulkoasiainministeriöstä,

— aluekehitysneuvos Veijo Kavonius sisäasiainministeriöstä,

— vanhempi budjettisihteeri Tapio Mutikainen, vs. lainsäädäntöneuvos Tytti Noras, hallitusneuvos Jarl Hagelstam, tutkimuspäällikkö Jorma Pihlatie, vanhempi budjettisihteeri Esko Tainio ja vanhempi hallitussihteeri Matti Tanner valtiovarainministeriöstä,

— ylijohtaja Kalevi Hemilä maa- ja metsätalousministeriöstä,

— kansliapäällikkö Matti Vuoria, ylijohtaja Bo-Göran Eriksson, ylijohtaja Olavi Änkö, neuvotteleva virkamies Matti Pietarinen, toimistopäällikkö Seppo Tuominen ja toimistopäällikkö Pekka Lindroos kauppa- ja teollisuusministeriöstä,

— apulaisosastopäällikkö Raimo Ikonen, vanhempi hallitussihteeri Katriina Alaviuhkola ja ylitarkastaja Markku Sorvari sosiaali- ja terveysministeriöstä,

— toimistopäällikkö Ilse Koli työministeriöstä,

— lainsäädäntöneuvos Klaus Frösén ympäristöministeriöstä,

— työllisyysasiainsihteeri Torsti Kirvelä Suomen Kaupunkiliitosta,

— kehittämisspäälikkö Keijo Saarman Suomen Kunnallisliitosta edustaen myös Finlands svenska kommunförbundia,

— kauppapoliittinen asiamies Marjo Vaismaa ja teollisuuspoliittinen asiamies Pentti Bruun Teollisuuden Keskusliitosta,

— johtaja Risto Suominen Suomen Yrittäjien Keskusliitosta,

— yhteyspäälikkö Thomas Palmgren Pien-teollisuuden Keskusliitosta,

— ekonomisti Ismo Luimula Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä,

— talouspoliittinen sihteeri Pekka Immeli Akavasta,

— tutkimuspäällikkö Matti Koivisto Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta,

— talouspoliittinen sihteeri Martti Luukko Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitosta sekä

— varatoimitusjohtaja Pauli K. Mattila, johtaja Paavo S. Vepsä ja integraatioasiamies Jan Ahlskog Keskuskauppakamarista.

Asiaa on käsitelty myös valtiovarainvaliokunnan asettamissa jaostoissa, joissa on kuultu asiantuntijoita seuraavasti:

Hallinto- ja tarkastusjaosto

— vanhempi hallitussihteeri Tuija Wilska valtiovarainministeriöstä.

Turvallisuus- ja puolustusjaosto

— ylitarkastaja Kaarle J. Lehmus, ylitarkastaja Pentti Visanen ja komentajakapteeni Timo Eckstein sisäasiainministeriöstä,

— budjettineuvos Raine Vairimaa ja budjettineuvos Heikki Seppälä valtiovarainministeriöstä sekä

— ylitarkastaja Jouko Tuloisela puolustusministeriöstä.

Verojaosto

- pääjohtaja Jukka Tammi verohallituksesta sekä
- pääjohtaja Jermu Laine tullihallituksesta.

Sivistys- ja tiedejaosto

- kansliapäällikkö Jaakko Numminen, neuvotteleva virkamies Jukka Liedes, apulaisosastopäällikkö Matti Lähdeoja, korkeakouluneuvos Leena Piriä ja projektipäällikkö Reijo Aholainen opetusministeriöstä,
- puheenjohtaja, professori Antti Tanskanen Suomen Akatemiasta,
- puheenjohtaja, professori Juhani Kärjä ja sihtteri Tapio Rajavuori korkeakouluneuvostosta,
- pääsihtteri Tapio Markkanen Suomen Korkeakoulujen Rehtorien Neuvostosta,
- pääsuunnittelija Esko-Olavi Seppälä ja pääsuunnittelija Erkki Ormala valtion tiede- ja teknologianeuvostosta sekä
- EY-tutkimusohjelmien sihtteristön päällikkö Hannu Järvinen Teknologian kehittämissentrum TEKESistä.

Liikennejaosto

- kansliapäällikkö Juhani Korpela liikenne ministeriöstä,
- pääjohtaja Kyösti Vesterinen merenkulkuhallituksesta sekä
- piiripäällikkö Seppo Koivupuro Järvi-Suomen merenkulkupiiristä.

Sosiaali- ja työjaosto

- kansliapäällikkö Heikki S. von Herzen sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä
- työministeriön on oltu yhteydessä sen selvittämiseksi, katsooko työministeriö tarpeelliseksi antaa lausuntonsa käsiteltävänä olevan esityksen välittömistä vaikutuksista työministeriön talousarvioihin.

Valiokunnan kannanotot

1. Yleistä

Hallituksen esityksessä on todettu, että ETA-sopimuksella on huomattavia vaikutuksia valtion talousarvioon. Se aiheuttaa valtiolle välittö-

miä lisämenoja, toisaalta myös vähentää valtion menoja. Suurimmat välittömät kustannukset aiheutuvat Suomen maksuosuudesta ETA-rahoitusjärjestelmään ja EY:n III puiteohjelmaan. Maksuosuus koheesiorahastoon on tämänhetkisten tietojen mukaan runsaat 110 miljoonaa markkaa vuodessa vuosina 1993—97, maksuosuudet em. puiteohjelmaan ja muihin yhteistyöohjelmiin vuonna 1993 yhteensä noin 130 miljoonaa markkaa.

Kuten hallituksen esityksessä niin ikään on sanottu, täsmällisiä arvioita ETA-sopimuksen vaikutuksista eri hallinnonaloilla ei ole mahdollista vielä laatia. Lisätarpeet pystytään osittain kattamaan ministeriöiden tulevien vuosien kehysten puitteissa. Kotimainen rahoitus tutkimus- ja yhteistyöohjelmiin on eri hallinnonaloilla vuonna 1993 yhteensä noin 100 miljoonaa markkaa. EFTAn jäsenmaksu on arviolta noin 34 miljoonaa markkaa, mistä ETASTa aiheutuu noin 8—9 miljoonaa. Matkakustannukset kasvavat kansainvälisten yhteyksien lisääntyessä arviolta 24 miljoonaa markkaa, koulutukseen tarvittaneen saadun selvityksen perusteella 7 miljoonaa markkaa lisää. Sekalaisia, etupäässä viestintään, postitukseen, tiedotukseen ja atk:hon liittyviä lisämenoja on arveltu kertyvän 80 miljoonaa markkaa.

Kaikkein ongelmallisimmaksi menojen arvioinnin kannalta valiokunta on havainnut henkilöstömenot. Valtiovarainministeriön arvion mukaan henkilöstön lisätarve on noin 100 uutta vakanssia, joista aiheutuisi valtiolle kustannuksia ehkä 25 miljoonaa markkaa. Valtioneuvoston tekemät kehyspäätökset edellyttävät toisaalta valtion talousarvion piirissä olevan henkilöstön voimakasta supistamista. Tämä merkitsee, että henkilöstöä vähennettäisiin vuoteen 1996 mennessä 5 %:lla ja kolmena seuraavana vuonna 6 700 virkaa ja tehtävää. Ministeriöiden tehtävänä on kohdentaa koko hallinnon alansa henkilöstön enimmäismäärä hallinnon alan virastoille ja laitoksille ottaen huomioon muun muassa toiminnalle asetetut tavoitteet ja mahdolliset uudet tehtävät, kuten ETAn aiheuttamat toimenpiteet. Valiokunta pitää mahdollisena, että varsinaisia ETA-toimintoja on vaikea erottaa muista tehtävistä.

Valtiovarainministeriö on edellyttänyt, että kaikki henkilöstön lisäystarpeet hoidetaan asetettujen kehysten puitteissa lisäämättä henkilöstön kokonaismäärää ja kohdentamalla uudelleen nykyisiä henkilöstövoimavaroja. Valiokunta yhtyy tähän näkemykseen ja korostaa, että

myös ETAn aiheuttamat toimenpiteet on hoidettava henkilöstön kokonaismäärää lisäämättä.

Valtion virkamieslain ja -asetuksen sekä valtion talousarviolain ja -asetuksen 15.4.1992 voimaan tulleet muutokset mahdollistavat henkilöstövoimavarojen uudelleenkohdentamisen myös varainhoitovuoden aikana ilman talousarviomenettelyä. Siirrot hallinnonalan sisällä toteutetaan asianomaisen ministeriön päätöksellä ja hallinnonalojen väliset siirrot valtioneuvoston päätöksellä. Tämä menettely mahdollistaa hallinnon nopeidenkin muutosten vaatiman henkilöstön voimavarojen uudelleenkohdentamisen.

Muista valtiolle ETA-sopimuksesta aiheutuvista yksittäisistä menoista voidaan mainita eläkemeno, joiden on arvioitu lisääntyvän vuonna 1993 noin 160 miljoonaa markkaa.

Menojen lisäysten yhteissummaksi eri hallinnonaloilla on arvioitu noin 650 miljoonaa markkaa. Valiokunta korostaa, että kysessä on arvio, joka täsmentyy jo lähivuosien talousarvioissa. Kuten jäljempänäkin eri hallinnonhaarojen osalta esitetään, ei tällä hetkellä ole vielä täyttä selvyyttä siitä, mihin kaikkiin toimenpiteisiin ETA-sopimuksen johdosta joudutaan maan sisäisessä hallinnossa ryhtymään. Näin ei voida myöskään esittää kovinkaan tarkkaa arviota edes ETA-sopimuksen välittömistä kustannusvaikutuksista.

ETA-yhteistyön kehittyessä Suomen edustus erilaisissa työryhmissä ja komiteoissa tulee lisääntymään. Valiokunta pitää tärkeänä riittävän koordinaation luomista heti alusta lähtien, jotta työskentely näissä valmisteluelimissä tapahtuisi Suomen kansallisten etujen mukaisesti ja että ETA-yhteistyöstä aiheutuvien menojen ja tulojen ennakointi tapahtuisi riittävän ajoissa.

2. Sisäasiainministeriön hallinnonala

ETA-sopimus sellaisenaan ei suoranaisesti käsittele poliisitoimintaa ja sen vaikutukset ovat siltä osin vain arvioitavissa. Sopimuksen neljän perusvapauden toteutuminen heijastuu kuitenkin vääjäämättä myös poliisin toimialalle. Tämä on valiokunnan mielestä siten otettava huomioon sekä poliisin toimintasuunnitelmissa että poliisia koskevassa talousarviossa.

Voidaan olettaa, että ihmisten vapaa liikkumisoikeus vähentää passintarkastuspainetta rajoilla, kun vain ETA-maiden ulkopuoliset matkustajat pääsääntöisesti tarkastetaan. Sen sijaan voidaan päätellä, että maan sisäinen henkilövalvonta — esimerkiksi pistokoetarkastusten muo-

dossa — saattaa lisääntyä ja lisätä poliisin työ määrää. Maahan saapuneiden ja täällä pitemmän ajan oleskelevien tai työskentelevien ulkomaalaisten osalta saattaa poliisille aiheutua lisääntyvää valvontatarvetta sekä muutospaineita nykyiseen ulkomaalaislainsäädäntöön.

ETA-sopimuksen johdosta uusiutuva poliisin rooli yhteiskunnassa edellyttää lähes koko henkilöstön monipuolista jatko- ja täydennyskoulutusta, jonka laajuutta ja jonka aiheuttamia lisäkustannuksia on valiokunnan mielestä vielä tässä vaiheessa vaikea arvioida. Yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden ylläpito edellyttää ETA-maiden poliisi- ja mahdollisesti muiden turvallisuusviranomaisten kesken ylläpidettävää tiivistä yhteistyötä. Tämä edellyttää melko huomattavaa lisäpanostusta kansainvälisen yhteistyön eri muotoihin. Valiokunta pitää välttämättömänä, että hallitus seuraa tässä asiassa tapahtuvaa kehitystä ja mitä vaikutuksia sillä meille on, ja katsoo, että myös eduskuntaa olisi jatkuvasti sopivalla tavalla informoitava asiasta.

ETA-sopimuksen täysimittainen täytäntöönpano vuoden 1993 alusta lukien on valiokunnan saaman selvityksen mukaan tässä vaiheessa vielä epävarmaa. Eräät maat, esimerkiksi Englanti, Saksa ja Irlanti sekä osin myös Tanska, vastustavat EY-sopimuksen tiettyjen perusvapauksien toteuttamista ennen kuin maan sisäisen turvallisuuden takaavista korvaavista toimenpiteistä on päästy sopimukseen ja ennen kuin ne on voitu käytännössä toteuttaa. Valiokunta toteaa kantanaan, että tässä suhteessa myös Suomen on syytä osoittaa harkittua pidättyväisyyttä, jotta myös tarvittavat resurssikysymykset ja muut maan sisäiset käytännön järjestelyt voidaan ensin toteuttaa.

Rajatarkastusten poistaminen mahdollisen siirtymäajan jälkeen ETA-maiden kansalaisten osalta vähentänee passintarkastuspainetta rajoilla, joskin valmiudet pistokoeluonteisiin tarkastuksiin on säilytettävä. Sama koskee tavaraliikennettä siinä tapahtuvan mahdollisen lisääntyvän salakuljetuksen osalta. Liikkuvuuden lisääntyminen aiheuttaa valiokunnan mielestä tarvetta entistä tiiviimpään yhteistyöhön kotimaan turvallisuusviranomaisten — poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen — kesken, koska vastuu ETA-maiden ulkorajojen pitävyydestä tulee olemaan ehdoton. Maan sisäinen turvallisuus edellyttää ETA-maiden poliisiviranomaisten sekä muiden turvallisuusviranomaisten keskinäistä tiivistä yhteistyötä. Tämä yhteistyö tulee lisääntymään ja sen aiheuttamat kustannukset on otettava huomioon vuosittaisessa talousarviossa. Yhteis-

työtä saatetaan tulevaisuudessa tehdä myös ns. TREVI-yhteistyönä, Europolin nimissä tai muussa vastaavassa yhteistyömuodossa. Nopea ja suora tietojen vaihto sekä tiivis yhteydenpito ETA-maiden viranomaisten kesken on välttämätöntä. Samalla syntyy tarvetta erilaisen yhteen-sopivan teknisen välineistön hankkimiseen.

3. Puolustusministeriön hallinnonala

Käsiteltävänä olevaa esitystä on valiokunnassa tarkasteltu lähinnä siltä kannalta, mitä ETA-sopimus merkitsee puolustusministeriön hallinnonalan hankintoihin ja niihin liittyviin vastaostoihin. Valiokunta toteaa, että ETA-sopimuksen 123 artikla sisältää varauman, jonka mukaan sopimus koskee puolustusministeriön osalta vain siviilipuolustus- ja ns. kaksikäyttötutotteiden julkisia hankintoja. Varsinaiset materiaalihankinnat jäävät kokonaan sopimuksen ulkopuolelle. Koska varaumalla on poistettu ETA-sopimuksen säännösten soveltaminen puolustushankintoihin, ei valiokunnan saaman selvityksen mukaan myöskään niitä koskevaan vastaostojärjestelmään ole välttämätöntä tehdä olennaisia muutoksia. Valiokunta toteaa, että puolustushankinnat on järjestetty yleisesti vastaavalla tavalla myös EY-alueella.

4. Valtiovarainministeriön hallinnonala

Edellä tarkoitettussa selontekoa koskeneessa lausunnossaan valtiovarainvaliokunta muun ohella korosti, että verotuksen yhdenmukainen toteuttaminen ja veronkierron ehkäiseminen edellyttävät eri maiden välillä tehokasta yhteistyötä, joten keskinäistä veroviranomaisten yhteistyötä koskevat sopimukset on saatettava alueellisesti kattaviksi ja yhdenmukaisiksi ja ne on jatkuvasti pidettävä ajan tasalla.

Euroopan yhdentymiskehityksen myötä ihmisten liikkuminen eri maiden välillä lisääntyy. Entistä tärkeämmäksi muodostuu tällöin, että kansainvälisin sopimuksin ja tarvittaessa vaikka yksipuolisin lainsäädäntötoimin turvataan se, ettei kahdenkertaista verotusta esiinny, ja toisaalta myös se, etteivät säännökset mahdollista yhdenkertaista verotuksesta välttymistä ja ettei sitä käytännössä tapahdu säännöksiä kiertäen. Veroviranomaisten välisen yhteistyön ja tietojen vaihdon on toimittava tehokkaasti verovalvonnan turvaamiseksi.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että Suomen hallituksen on omalta osaltaan huolehdittava mainituista seikoista ja oltava tarvittaessa aktiivinen aloitteentekijä riittäviin kansainvälisiin toimenpiteisiin ryhtymiseksi.

5. Opetusministeriön hallinnonala

Valiokunta on tarkastellut lähinnä ETA-sopimuksen sisältämää tutkimusyhteistyötä Suomen kannalta. EY toteuttaa parhaillaan kolmatta tutkimuksen puiteohjelmaa ja neljäs on valmisteilla. 3. puiteohjelman kustannuksiksi on jo hyväksytty 5,7 miljardia ecua ja sen lisäämistä 1,6 miljardilla eculla on esitetty. Tutkimuksen puiteohjelmien tarkoituksena on vahvistaa EY:n jäsenmaiden kilpailukykyä. Siksi lisätään erityisesti yritystoimintaa hyödyttävää yhteistyössä tehtävää luonnontieteellistä ja teknistä tutkimusta. EY:n komissio rahoittaa kunkin yhteistutkimushankkeen kustannuksista puolet.

Suomi on vuodesta 1987 lähtien osallistunut EY:n tutkimusohjelmiin erillissopimuksin. Tutkimushankkeen osapuoliksi on tarvittu vähintään kaksi EY:n jäsenmaan yritystä tai tutkimuslaitosta. TEKES on maksanut suomalaiselle osallistujalle EY:n komission rahoitusosuuden. ETA-sopimuksen yhteydessä EFTA-maat ovat halunneet päästä mukaan EY:n kolmanteen puiteohjelmaan täysjäseninä. Sopimuksen mukaan jäsenyys antaa mahdollisuuden osallistua kolmeentoista puiteohjelman 15 ohjelmasta. Ulkopuolelle jäävät Euratom-sopimukseen sisältyvät kaksi osaohjelmaa. Yhteistyöhankkeen yhtenä osapuolena on oltava EY:n jäsenmaan yritys tai tutkimuslaitos.

Valiokunta pitää Suomen kannalta tärkeänä EY:n tutkimusohjelmiin osallistumista, koska näin Suomi voi osallistua sellaisiin tutkimushankkeisiin, joita se ei yksin pysty toteuttamaan. Valiokunta kuitenkin katsoo, että tarkoituksenmukaista ei ole pyrkiä osallistumaan kaikkiin ohjelmiin, vaan Suomen tulee huolellisesti harkita ne tutkimusohjelmat, joihin se osallistuu. On myönteistä, että neuvotteluissa on onnistuttu sisällyttämään sopimukseen nykyistä merkittävästi parempi ja joustavampi mahdollisuus osallistua EY:n tutkimusohjelmiin. Sopimus myös takaa Suomelle mahdollisuuden osallistua komiteoihin, jotka ohjaavat eri tutkimusohjelmien toteuttamista. Valiokunta pitää kuitenkin valittavana, etteivät EFTA-maat voi osallistua päätöksentekoon varsinaisia puiteohjelmia suunniteltaessa ja niistä päätettäessä.

ETA-sopimus merkitsee keskimäärin yli 100 miljoonan markan vuotuista yleismaksua Brynseliin 3. puiteohjelmaan osallistumiseksi. Vastavuoroisesti suomalaiset yritykset sekä korkeakoulut ja muut tutkimuslaitokset voivat saada EY:n komissiolta puolet tutkimusohjelmaan hyväksytyn tutkimushankkeen kustannuksista. Toinen puoli kustannuksista korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten on saatava kotimaasta. Suomen rahoitusosuus puiteohjelmaan osallistumisesta suoritetaan ulkoasiainministeriön kautta. Vastuu eri tutkimushankkeiden kotimaan rahoituksesta on jaettu ao. ministeriöille.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ratkaisu yleismaksun sisällyttämisestä UM:n budjettiin on tehty koskemaan vain vuotta 1993. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tämä yleismaksu jatkossakin kanavoidaan ulkoasiainministeriön hallinnonalan määrärahoista.

Jotta EY:n tutkimusohjelmia pystyttäisiin hyödyntämään täysimääräisesti ja jäsenmaksu- osuus palautuisi takaisin, on kansallisella tasolla huolehdittava kotimaisen tutkimuksen määrärahojen riittävydestä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan se edellyttää tutkimusvarojen vuotuista lisäystä n. 200 miljoonalla markalla jäsenmaksu mukaan luettuna. Samanaikaisesti on huolehdittava kotimaisen tutkimuksen normaalista rahoituksesta. Puiteohjelmien rahoitus on noin neljä prosenttia EY-valtioiden koko tuesta siviilitutkimukseen. Valiokunta haluaa kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa EY-tutkimusyhteistyön osuus on nousemassa huomattavasti suuremmaksi, jos samanaikaisesti ei lisätä muuta tutkimusrahoitusta.

Hallituksen esityksessä todetaan, että EY:n tutkimusohjelmien hyödyntämisessä esteeksi voi muodostua tutkijoiden puute. Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että jaettaessa vastuita EY:n puiteohjelman tutkimusohjelmista eri ministeriöille ei ole otettu huomioon, että Suomen Akatemia on vastuussa 6. osaohjelman lisäksi myös tutkijakoulutuksesta. Puiteohjelmaan osallistumisen vuoksi on tehostettava erityisesti tekniikan ja luonnontieteiden tutkijakoulutusta, joten akatemia tarvitsee lisävaroja siihen.

Valiokunta toteaa, että Suomi voi onnistua oikein toimiessaan hyödyntämään EY:n ohjelmia hyvinkin tehokkaasti. Tästä on osoituksena Comett-koulutusohjelma, johon Suomi on osallistunut vuodesta 1990 lähtien. Siinä Suomeen on palautunut varoja huomattavasti enemmän kuin on ollut Suomen jäsenmaksuosuus.

6. Liikenneministeriön hallinnonala

Suomen suhtautumisesta Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen antamassaan lausunnossa valtiovarainvaliokunta piti tarpeellisenä, että hallitus selvittää, mitkä toimialat Suomessa erityisesti joutuvat selonteossa kuvatun integraatiokehityksen kohteiksi, minkälaisia muutoksia integraatiokehitys tulee aiheuttamaan näiden toimialojen toimintaedellytyksiin sekä millaisin toimenpitein kyseisten toimialojen tulisi itse valmistautua odotettavissa olevaan kehitykseen. Lisäksi valtiovarainvaliokunta kiirehti niiden selonteossa jo mainittujen toimenpiteiden toteuttamista, jotka ovat tarpeen kasvavan kilpailun kohteeksi joutuvien toimialojen kilpailukyvyyn turvaamiseksi. Tällöin valiokunta viittasi mm. toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen kuorma-autoalan saatamiseksi verotuksellisesti samanarvoiseen asemaan kilpailijamaittemme yrittäjien kanssa.

Valtiovarainvaliokunta edellytti lausunnossaan tehokkaita toimenpiteitä yhdistettyjen kuljetusten kehittämiseksi mm. parantamalla eri liikennemuotojen yhteensopivuutta sekä yhteinäistämällä niitä koskevia säännöksiä.

Valiokunta toteaa, että ETA-alueen toteutuessa Suomi joutuu sopeutumaan eräisiin ratkaisuihin, jotka välittömästi lisäävät kuljetusten osalta suomalaisen teollisuuden kustannuksia ja siten heikentävät kilpailukykyä. Tällainen lisäkustannus aiheutuu erityisesti siitä, että myös meillä joudutaan ottamaan käyttöön autonkuljettajien ajo- ja lepoaikoja koskevat määräykset. Sitä vastoin ei ole toteutumassa suomalaisen kuljetuskapasiteetin vapaa käyttö ETA-alueella. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan asiaa koskevat keskustelut ovat parhaillaan vireillä. Valiokunta kiirehtii keskusteluja ja katsoo, että hallituksen olisi toimenpiteillään turvattava suomalaisen kuljetuselinkeinoon pikainen pääsy ETA-alueen markkinoille.

Valiokunta toteaa, etteivät kotimainen kuljetuselinkeino ja ulkomaiset liikennöitsijät ole verotuksellisesti keskenään tasavertaisessa asemassa, koska Suomessa ei viime vuoden lokakuun alussa voimaan tullessa uudessa, muutoin arvonlisäverojärjestelmän omaksuneessa liikevaihtoverojärjestelmässä voida vähentää kuljetuskaluston sisältyvää liikevaihtoveroa. Ulkomainen kalusto voi myös käyttää Suomessa verotonta polttoainetta. Valiokunta toteaa, että nämä verotukselliset, Suomen talouselämälle tuntuva lisäkustannuksia aiheuttavat epäkohdat olisi pikaisesti poistettava.

Joukkoliikenne on merkittävä osa kansalaisten liikkumismahdollisuuksia. Joukkoliikenteellä on myös ratkaiseva vaikutus tehokkaan aluerakenteen ja voimakkaiden työmarkkina-alueiden syntymisessä. Valtiovarainvaliokunta katsoi em. lausunnossaan, että joukkoliikenne voi toimia tuloksellisesti muodostamalla julkisen liikenteen eri muodoista toiminnallisen kokonaisuuden. Valiokunta tähdensi, että neuvotteluissa direktiiveistä sekä kehitettäessä suomalaista säädöstä ja liikennepoliittisia ratkaisuja tulisi tähdätä tällaisen toiminnallisen kokonaisuuden aikaansaamiseen. Valiokunta katsoo, että tulevaisuudessa ratkaisuihin on toteutettava mainittua periaatetta. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä edellyttää myös viranomaistemme organisaatioiden uudelleen järjestelyjä.

7. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

ETA-sopimus asettaa eri hallinnonalojen henkilöstölle sellaisia erityisvaatimuksia, joihin Suomessa ei ole toistaiseksi varauduttu riittävästi. Tämä tulee selvästi esiin myös sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla. Henkilöstön pätevyyden lisäämiseen koulutuksen keinoin on valiokunnan mielestä kiinnitettävä erityistä huomiota. Valiokunnalla on käsitys, että koulutukseen käytetyt määrärahat saadaan moninkertaisina takaisin Suomen kyetessä paremmin puolustamaan etujaan ETA-sopimuksen piiriin kuuluvissa kysymyksissä.

Suomessa henkilö on asumisen perusteella oikeutettu erilaisiin etuuksiin ilman työskentelyedellytystä. Tällaisia oikeuksia on esimerkiksi kansaneläke- ja sairausvakuutuslaissa sekä lapsiläissa. Myös työttömyysturvan perusoikeus voi syntyä ilman työskentelyedellytystä ja tällai-

nen oikeus voi jatkua käytännöllisesti katsoen rajattoman pitkän aikaa. Valiokunnalle on esitetty näkemys, että ETA-sopimuksen perusteella Suomessa voimaan tulevia säännöksiä saatetaan tulkita siten, että jos henkilö on päässyt maan sosiaaliturvaetuuden piiriin ilman työskentelyä, hän on sen maan sosiaaliturvajärjestelmän vastuulla.

Saadun selvityksen perusteella Suomessa henkilö katsotaan verrattain väljin perustein Suomessa asuvaksi. Mahdollista on, että tällaisiksi katsottaisiin myös henkilöt, jotka vaihtavat maata toistuvasti ja oleskelevat Suomessa ainoastaan tilapäisesti — samoin heidän perheenjäsenensä. Viranomaisten yhteistyössä esiintyvät puutteet saattavat johtaa sosiaaliturvajärjestelmän väärinkäyttöksiin ja näkyä kasvaneina sosiaali- ja terveystoimen menoina. Tämä korostaa tarvetta huomattavasti nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja työministeriön välillä. Samoin se todennäköisesti edellyttää muutoksia sekä Suomen sisäiseen lainsäädäntöön että ETA-sopimuksiin liittyviin säännöksiin.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esitystä ja siihen sisältyviä sopimuksia ja lakiehdotuksia tarpeellisina ja puoltaa niiden hyväksymistä.

Valtiovarainvaliokunta esittää kunnioittaen lausuntonaan,

että ulkoasiainvaliokunta ottaisi edellä lausutun huomioon mietintöään laatiesaan ja

että hallituksen esitykseen sisältyvät sopimukset ja lakiehdotukset hyväksyttäisiin.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Mattila, varapuheenjohtaja Luttinen (osittain), jäsenet Alaranta (osittain), Heikkinen (osittain), Hämäläinen (osittain), Jokiniemi (osittain), Kallis (osittain), Laaksonen (osittain), Lahti-Nuutila (osittain), Louvo (osittain), Luukkainen, Malm (osittain), Mäki-Hakola (osittain), Ranta (osittain), Ryytänen (osittain), Sasi (osittain), Savolainen (osittain), Tiuri (osittain), Turunen (osittain),

Vihriälä (osittain) ja Vähäkangas (osittain) sekä varajäsenet Ala-Nissilä (osittain), Apukka (osittain), Backman (osittain), Enestam (osittain), Lahtinen (osittain), Lehtosaari (osittain), Liikkanen (osittain), Linnainmaa (osittain), Niinistö (osittain), Nyby (osittain), Peltari (osittain), Renko (osittain), Riihijärvi (osittain), T. Roos (osittain), Röntynen (osittain), Savela (osittain) ja Törnqvist (osittain).